

Schaktning i en stenålders- boplats norr om Källsta

L1983:9921 & L1985:1645
Flen Källsta 2:17 & 3:1
Bettna socken
Flens kommun
Södermanlands län
Södermanland
Rasmus Ohlsson

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Sverige med
Södermanlands län markerat i rött.*

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:16
Lst dnr 431-2826-2023

Författare	Rasmus Ohlsson
Kvalitetsgranskning	Sabina Larsson
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Boplatsen 1983:9921 sedd från rullstensåsen i norr. Foto från nordöst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:16

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktning i en stenålders- boplats norr om Källsta

L1983:9921 & L1985:1645

Flen Källsta 2:17 & 3:1

Bettna socken

Flens kommun

Södermanlands län

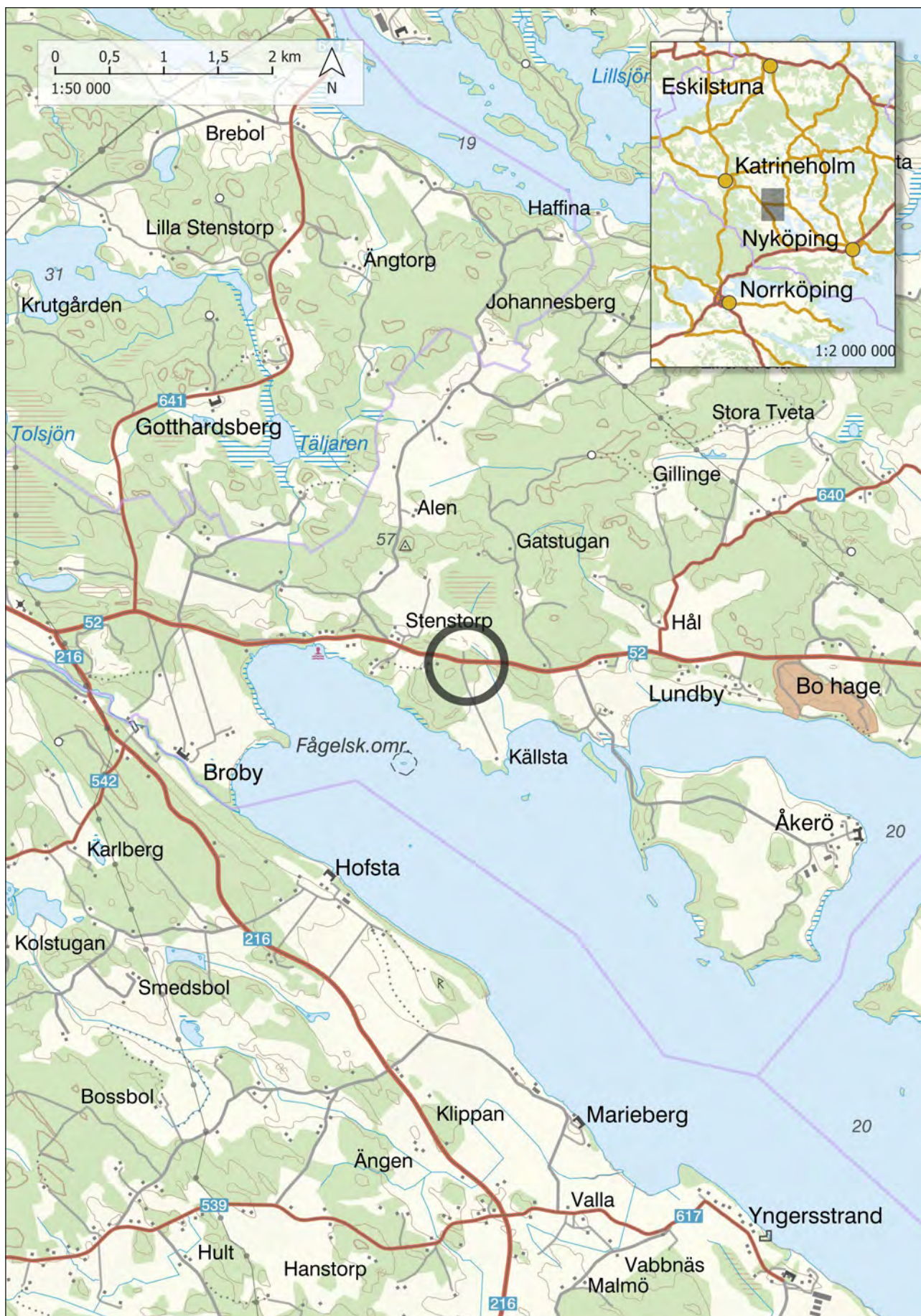
Södermanland

Rasmus Ohlsson

Lst dnr 431-2826-2023

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

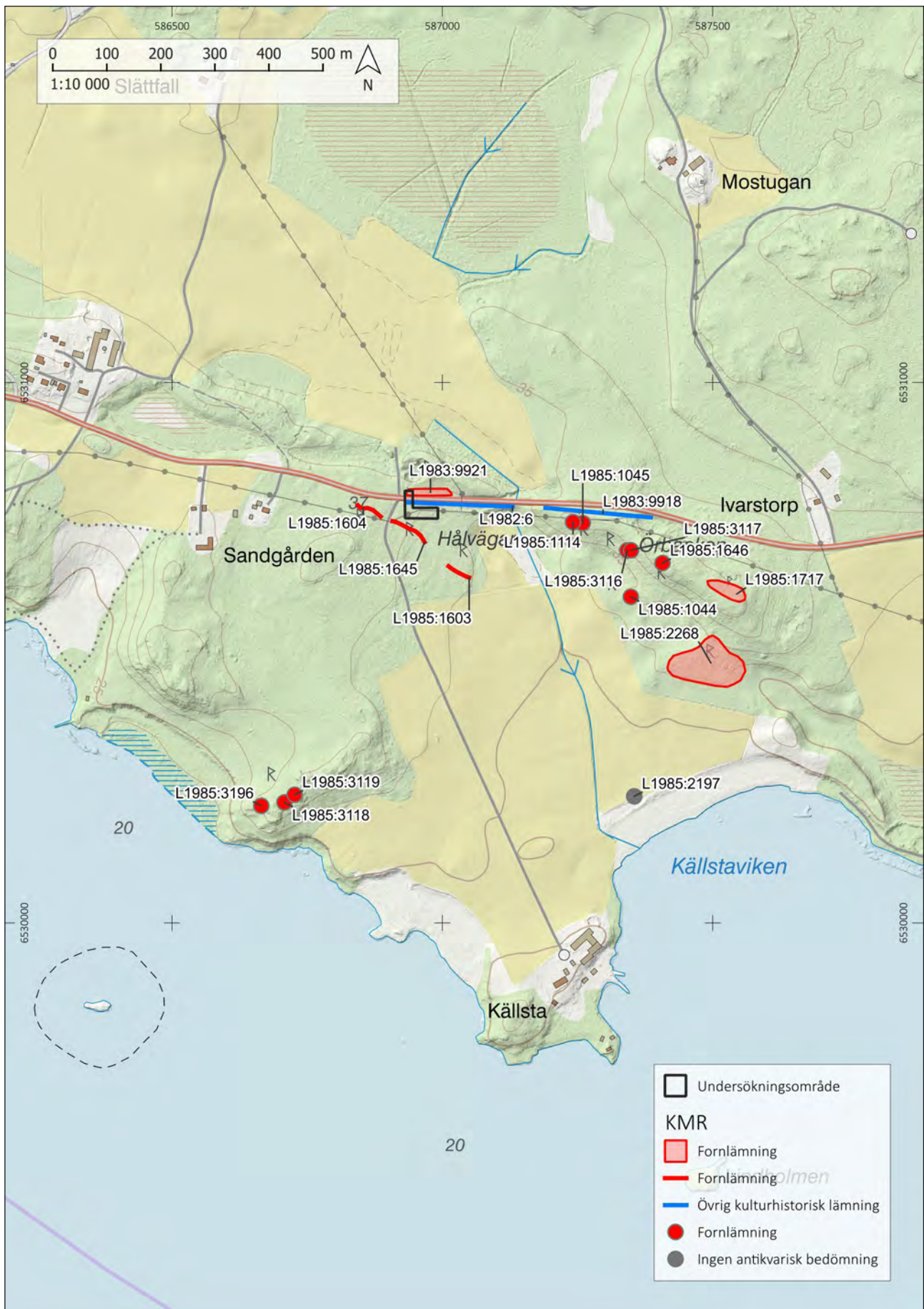
Sammanfattning	5
Inledning	7
Bakgrund och kulturmiljö	7
Syfte och målgrupper	9
Metod och genomförande	9
Resultat och tolkning	11
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Referenser	16
Förteckning över figurer	16
Förteckning över bilagor	16
Bilagor	17
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	17

Figur 1. Översiktskarta över området runt Källsta med undersökningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Vid schaktning för markkabel till en planerad fartkamera vid väg 52 utförde Arkeologgruppen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Flens kommun, Södermanlands län. Undersökningsområdet låg innanför boplatslämningen L1983:9921 och inom fornlämningsområdet till färdvägen L1985:1645. Ett 4,5×3,5 meter stort schakt grävdes norr om vägen och ett 55×0,75 meter stort schakt söder om vägen. Under vägen förlades kabeln med styrd borrhning. Ingenting av arkeologiskt intresse framkom vid undersökningen.

Figur 2. Lämningar från Kulturmiljöregistret (KMR) i landskapet runt undersökningsområdet. Skala 1:10 000.

INLEDNING

I samband med att Vattenfall Eldistribution AB drog markkabel till en fartkamera som Trafikverket planerar att bygga längs väg 52 utförde Arkeologgruppen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Flens kommun, Södermanlands län. Schaktningen skedde inom boplatslämningen L1983:9921 och inom fornlämningsområdet till färdvägen L1985:1645. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Södermanlands län och Vattenfall Eldistribution AB bar kostnadsansvaret.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Undersökningsområdet är uppdelat i två områden på vardera sida om väg 52 och ligger direkt söder om en rullstensås i skogsmark. Landskapet består av öppna odlingsytor och åsryggar. Söder om undersökningsområdet ligger Källsta, vars ortnamn kan ha förhistoriskt ursprung (Svensson 2005:6), samt Källstaviken som utgör en vik i sjön Yngaren. Fornlämningarna runtom undersökningsområdet består mestadels av ensamliggande gravar i form av stensättningar och gravfält. Utöver det ligger ett röse (L1985:1646) uppe på Örbacken öster om undersökningsområdet. Direkt söder om undersökningsområdet ligger tre partier av en hålväg, L1985:1603, L1985:1604 och L1985:1645, varav den sistnämndas fornlämningsområde sträcker sig till undersökningsområdet. Mellan de två delarna av undersökningsområdet och direkt söder om vägen ligger en vägbank till en äldre vägsträckning som utgör övrig kulturhistorisk lämning, L1982:6 (Kulturmiljöregistret, KMR).

Boplatslämningen L1938:9921 ligger på en flack, sandig yta direkt söder nedanför en rullstensås i skogsmark, norr om väg 52. Lämningen har en oklar utbredning men är i KMR inmätt som en yta om 75×10 meter i öst-västlig riktning. Färdvägen L1985:1645 utgör en hålväg som är 75 meter lång i sydöst-nordvästlig riktning. Den är 1–3 meter bred och 0,2–0,6 meter djup med rundad botten (KMR).

Vid en utredning etapp 1 i samband med trafiksäkerhetshöjande åtgärder längs väg 52 registrerades boplatsen L1983:9921. I slänten närmast vägen påträffades fynd i form av fragment av brända ben, ett fragment flinta och en keramikskärva som daterades till tidigneolitikum (Svensson 2005). Under vintern 2018–2019 utförde Eldrun Kulturmiljö en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning som berörde flertalet fornlämningar runtom föreliggande undersökningsområde. En av lämningarna som berördes var boplatsen L1983:9921. Ett 100 meter långt schakt grävdes parallellt med väg 52. I schaktet påträffades koncentrationer av skärvstenar, vilka framkom i den västra respektive östra utkanten av boplatsens utbredning som den är registrerad i KMR (Klotz & Färjare 2021).

Figur 3. Boplatsen L1983:9921 norr om väg 52. Foto från väster.

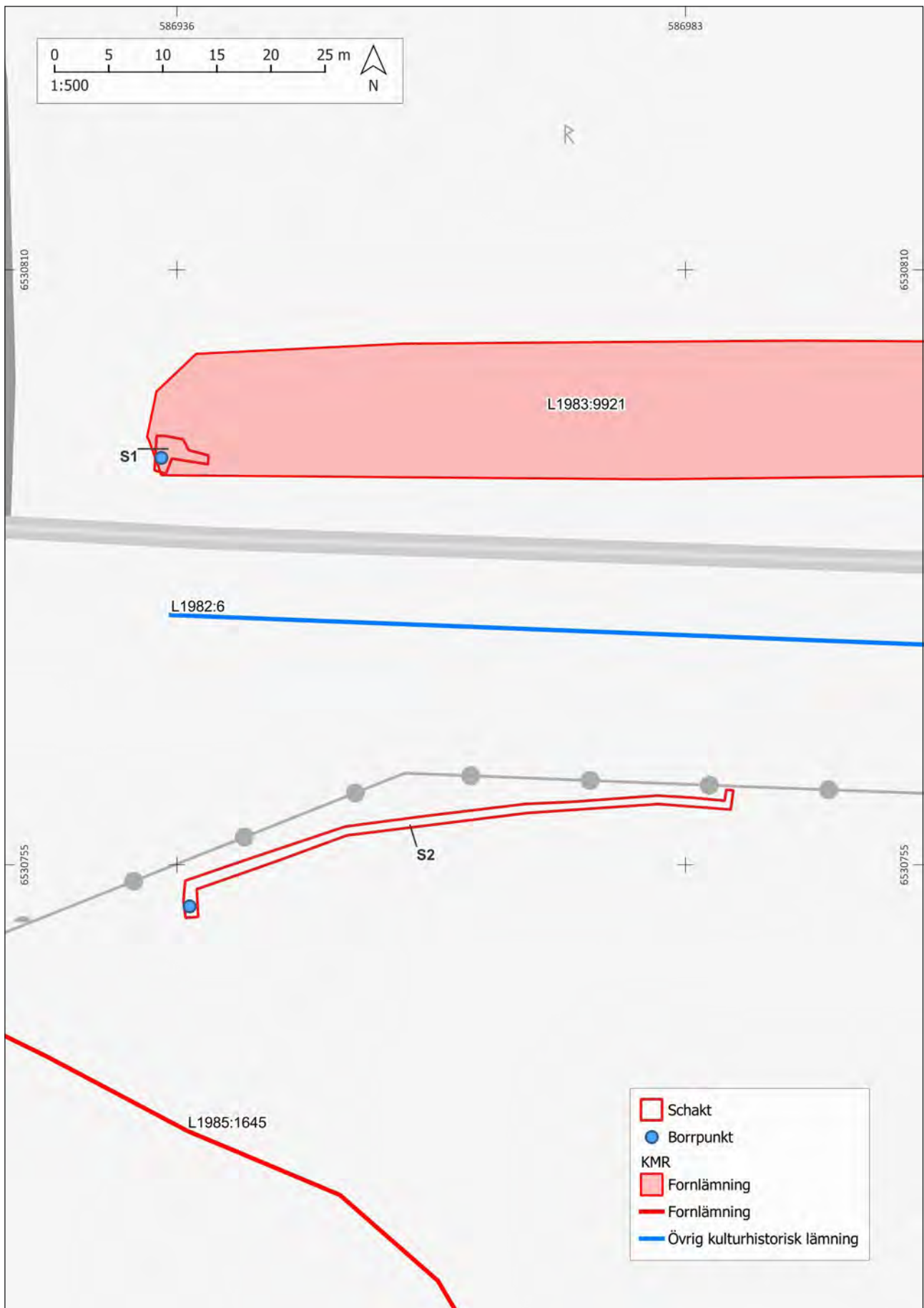
SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var i första hand att undvika att fornlämning påverkas av arbetsföretaget och i andra hand, om ej möjligt att undvika fornlämning, löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom de delar av fornlämning som berörs samt att ta tillvara fynd. Målgrupper för undersökningen var i första hand Länsstyrelsen och Vattenfall Eldistribution AB.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Arbetet skedde genom grävande av en borrhrop på den norra sidan om väg 52 och genom schaktning i befintlig ledningsgata längs med vägen på den södra sidan. Grävandet skedde skiktvis med grävmaskin ned till det tänkta schaktdjupet. På den norra sidan om vägen grävdes ett 4,5×3,5 meter stort schakt (S1) till ett djup på 0,6–1 meter. Det grävdes för att utgöra borrhrop, lokalisera en tidigare lagd fiberkabel och för att utgöra schakt för markkabeln som ska dras till den planerade fartkameran. Det följdes av förläggande av kabel genom styrd borrhning från den södra sidan om vägen till schaktet i norr. Slutligen grävdes ett 55×0,75 meter stort schakt till ett djup på 0,7 meter (S2) från borrhypunkten på vägens södra sidan i öst-västlig riktning till stolpen där kabeln skulle anslutas. Efter nedläggning av kabel lades schakten igen.

Schakten dokumenterades genom beskrivning, fotografering och inmätning med mobilappen SW Maps (med en felmarginal på 1–2 meter) som sedan bearbetades i programmet QGIS 3.30.1.

Figur 4. Schaktplan över undersökningsområdet med start- och stoppunkterna för den styrda borringen samt lämningar från KMR markerade. Skala 1:500.

RESULTAT OCH TOLKNING

Norr om väg 52, i det sydvästra hörnet av boplatsslämningen L1983:9921, grävdes ett schakt (S1) med oregelbunden form om 4,5×3,5 meter till ett djup på 0,6–1 meter. I den sydvästra delen av schaktet, där borren förväntades komma igenom, grävdes det som djupast. Schaktet grävdes delvis i vägbanken till den moderna vägen och delvis norr därom. Under 0,1–0,2 meter grästov och 0,2 meter matjord framkom ett 0,3–0,6 meter tjockt lager av rödbrun, fin sand. Sanden innehöll näst intill inga stenar och endast en liten mängd rötter i toppen. I botten av lagret framkom en fiberkabel som var tvungen att lokaliseras för att kunna undvikas vid den styrda borrningen. Under sandlagret framkom undergrund av ljus, fin, hårt packad beige sand.

Massorna i schakt 1 upplevdes något omrörda och grävda tidigare. Detta stärks av förekomsten av den äldre fiberkabeln, schaktets placering nära vägbanken och markberedningen för den planerade fartkameran och elskåpet (syns uppe till vänster i figur 5) samt att det under vintern 2018–2019 grävdes ett schakt i öst-västlig riktning i den här delen av boplatsslämningen (Klotz & Färjare 2021). Inga fynd eller anläggningar påträffades i schaktet.

Söder om väg 52 grävdes ett 55 meter långt schakt (S2) till ett djup på 0,7 meter i en ledningsgata för luftburna ledningar. Schaktkanterna var något släntade. I toppen var schaktet 0,7 meter brett och i botten var det 0,4 meter. Schaktet grävdes i öst-västlig riktning mellan borrhjulet och den stolpe som kabeln kopplades till. Under 0,05–0,2 meter skogsförna framkom ett 0,2–0,5 meter tjockt lager fin rödbrun sand, liknande sanden i schakt 1. I schaktbotten framkom undergrund av fin, beige sand. Längst i öster i schaktet, vid kraftledningsstolpen, var lagren omrörda, rester efter en rotbrand påträffades och flertalet kablar låg i marken. Inga fynd eller anläggningar påträffades i schaktet.

Vid undersökningen gjordes en snabb överblick över de berörda fornlämningarna. Hålvägen L1985:1645 kunde inte identifieras vid fältbesöket. På platsen växte stora mängder små barrträd och runt dem låg stora mängder döda ormbunkar, grenar och kapade små barrträd. Boplatsten L1983:9921 hade inte förändrats sedan beskrivningen i KMR.

Figur 5. Schakt 1 efter att den styrda borrhningen under vägen var slutförd. Över kabeln syns den tidigare nedlagda fiberkabeln i schaktkanten. Foto från nordväst.

Figur 6. Schakt 2 efter färdig grävning. Foto från öster, stående bredvid kraftledningsstolpen.

Figur 7. Den igenvuxna omgivningen runtom färdvägen L1985:1645. Foto från norr.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Undersökningens syfte var att i första hand undvika att fornlämning påverkas av arbetsföretaget. Schakten kunde förläggas på ett sådant vis att inga lämningar berördes av grävningen. Inga fynd eller anläggningar påträffades vid undersökningen.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Södermanland
Kommun	Flen
Landskap	Södermanland
Socken	Bettna
Fastighet	Flen Källsta 2:17 & 3:1

Fornlämningsnummer	L1983:9921 & L1985:1645
Lämningstyp	Boplats & färdväg
Datering	Förhistorisk

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2023-11-16
Länsstyrelsens diarienummer	431-2826-2023
Uppdragsnummer i Fornreg	202301500
Arkeologgruppens projektnummer	P23059

Projektledare	Rasmus Ohlsson
Fältpersonal	Rasmus Ohlsson

Undersökningstid	2024-03-04
Undersökt yta	58 m ²
Inmätningsteknik	Mobilapp, SW Maps
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd påträffades.

REFERENSER

- Klotz, E. & Färjare, A. 2021. *Arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning i Bettna*, Fastigheterna Bettna-Löta 1(S:4), Glippsta 1:18, Källsta 2:17 och svärdsta 1:2 i Bettna socken, Flens kommun, Södermanlands län. Eldrun Kulturmiljö. Eldruns arkeologiska skrifter 2021:1
- Kulturmiljöregistret (KMR). Riksantikvarieämbetet. <https://app.raa.se/open/fornsok/> [2024-03-14]
- Svensson, I. 2005. *Väg 52, Grindstugan – Bo Hage*, Stora malms och Bettna socknar, Katrineholms och Flens kommuner, Södermanlands län. Särskild utredning, etapp 1. Södermanlands museums arkeologi. Arkeologiska meddelanden 2005:07

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1. Översiktskarta över området runt Källsta med undersökningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000.
- Figur 2. Lämningar från Kulturmiljöregistret (KMR) i landskapet runt undersökningsområdet. Skala 1:10 000.
- Figur 3. Boplatsen L1983:9921 norr om Väg 52. Foto från väster.
- Figur 4. Schaktplan över undersökningsområdet med start- och stoppunkterna för den styrda borrhningen samt lämningar från KMR markerade. Skala 1:500.
- Figur 5. Schakt 1 efter att den styrda borrhningen under vägen var slutförd. Över kabeln syns den tidigare nedlagda fiberkabeln i schaktkanten. Foto från nordväst.
- Figur 6. Schakt 2 efter färdig grävning. Foto från Öster, stående bredvid kraftledningsstolpen.
- Figur 7. Den igenvuxna omgivningen runtom färdvägen L1985:1645. Foto från norr.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

- Bilaga 1. Schakttabell

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

S-nr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Anläggning
1	4,5x3,5	0,6-1	Under 0,1-0,2 m torv låg ett 0,2 m tjockt lager matjord. Det följdes av 0,3-0,6 m fin rödbrun sand som låg över undergrund av hårt packad beige sand.	-
2	55x0,75	0,7	0,05-0,2 m skogsförna över 0,2-0,5 m tjockt lager fin, rödbrun sand. Undergrund av beige fin sand.	-

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:16

